

FURNIZORUL PALATULUI REGAL COTROCENI (1895–1930)

Ștefania Ciubotaru
Muzeul Național Cotroceni

Palatul Regal Cotroceni, reședință de prim rang în peisajul reședințelor regale, a cunoscut în evoluția sa mai multe etape: aceea de reședință domnească, palat princiar și, mai apoi, palat regal. La început, casele domnești de la Cotroceni au servit ca reședință de vară regelui Carol I, care a luat decizia de a le remodela, păstrând fundațiile și pivnițele vechi. Astfel, în mai 1893, statul român a acordat un credit de 1.700.000 lei pentru construirea unui palat în folosința principelui moștenitor Ferdinand, ca reședință permanentă. Palatul a fost construit după planurile arhitectului francez Paul Gottereau, care a prevăzut ridicarea unei clădiri în formă de „L”, cu trei nivele, structură care s-a menținut neschimbată până astăzi. În planul expresiei arhitecturale, atât la interior cât și la exterior, arhitectul Gottereau a recurs la stilul specific sfârșitului de secol al XIX-lea – eclectismul francez. Familia princiară – principele moștenitor Ferdinand și principesa moștenitoare Maria – s-au mutat în Palatul Cotroceni în cursul anului 1896. Așadar, Palatul Cotroceni era o proprietate a statului, iar întreținerea lui se făcea din subvenția lunară acordată de stat pentru: asigurarea palatului, iluminat, încălzit, întreținerea parcului și reparații executate în interior și exterior.

Revenind la subiectul propus, termenul de „furnizor”, provenit din limba franceză, desemna o persoană fizică sau juridică, care livra anumite mărfuri sau produse în schimbul unei sume de bani¹.

Acordarea brevetelor de furnizori regali s-a produs după proclamarea României ca regat și a principelui Carol de Hohenzollern ca rege, sub numele de Carol I al României, când furnizorii domnești existenți până în acel moment, au devenit furnizori regali. Brevetele de furnizor al Curții Regale erau, potrivit regulamentului din noiembrie 1914, de trei feluri și anume: brevete ale Curții Regelui Carol I și Reginei Elisabeta, ale Curții Reginei Elisabeta și ale Curții A.S.R. Principele Moștenitor Ferdinand².

Brevetul de furnizor al Curții Regale, potrivit regulamentelor referitoare la acordarea acestui titlu din 1893, 1901, 1907, 1914 și 1920 arată că el „se poate conferi meseriașilor, industriașilor și comercianților care, prin capacitate și moralitate și-au dobândit un nume nepătat și o reputație în specialitatea lor”³.

Pentru respectarea acestor reglementări, veghea mareșalul Curții Regale și, numai în cazul în care informațiile pe care le poseda erau satisfăcătoare, se trecea la brevetarea solicitanților. Cel care primea brevetul de furnizor regal era fie producător de bunuri simple, fie producător de bunuri industriale, fie ofertant de servicii, fie comerciant. Există însă și un furnizor aparte: el era fotograf, muzicianul, artistul, sculptorul, care în așteptarea unui titlu adecvat primea tot brevetul de „furnizor al Curții Regale”⁴.

¹ Lelioara Zamani, *Furnizorii Curții Regale din București*, în „București. Material de istoric și muzcografic”, vol. 12, M.I.A.M.B., p. 139.

² A.N.I.C., Fond Casa Regală – Regele Ferdinand, dos. 46/1915, f. 48.

³ *Ibidem*.

⁴ Lelioara Zamani, *op. cit.*, p. 139.

Brevetul de „furnizor al Casei Regale” era personal și netransmisibil și se înmâna fără discriminare de rasă și religie, atât românilor cât și străinilor. O dată acordat, brevetul dădea dreptul punerii însemnelor regalității alături de firmă și putea fi retras dacă titularul nu mai îndeplinea o serie de condiții cerute de regulamentele privitoare la acordarea acestui titlu și anume: a) în caz de faliment, insolvabilitate sau în urma unei sentințe judiciare care atingea onoarea titularului; b) în caz când închiria altei persoane fondul său comercial pentru oricât de puțin timp; c) în caz când titularul înceta comerțul sau profesiunea sa; d) în caz când schimba comerțul sau profesiunea sa; e) în caz când brevetatul pentru România s-ar stabili în străinătate; f) în caz de deces al titularului⁵.

Furnizorii Palatului Cotroceni – la început reședința familiei A.S.R. Principele Moștenitor Ferdinand – erau în mare parte furnizori ai Curții Regale ai Regelui Carol I, dar și furnizori care nu solicitaseră brevetele de furnizori regali. Astfel, în perioada de construcție și amenajare a Palatului Cotroceni, arh. Paul Gottereau a recurs la serviciile firmei „Friederich Kisch – sticlă”⁶ pentru furnizarea geamurilor palatului, la serviciile firmei „Teirich și Lepopolder”⁷ pentru livrarea elementelor necesare alimentării cu apă a palatului și a instalațiilor sanitare ale acestuia, iar firma franceză „Maison Krieger Damon et Colin”⁸ din Paris a făcut o ofertă de mobilier Palatului Cotroceni la începutul anului 1895, pentru mobilarea încăperilor de la parter: marele salon de recepție, sufrageria de gală, cabinetul de lucru al principelui Ferdinand, marele salon al principesei Maria, salonul bizantin, precum și a încăperilor de la etajul I ca: dormitorul A.A.L.L.R.R. – principele Ferdinand și principesa Maria, cabinetele lor de toaletă, apartamentul pentru oaspeți și alte încăperi de mai mici dimensiuni.

Pentru realizarea tâmplăriei s-a recurs la firma „E. Vollichard – tâmplar de binale, mobile și parchetar”⁹, la firma „A. Weigand”¹⁰ din București, Calea Griviței nr. 161 pentru livrarea sobelor de faianță și terra-cotta, iar pentru covoare la firma „Philipp Hass și fiii”, care aveau fabrica și magazinul general în Viena și o sucursală la București. Această firmă purta însemnele regalității și specificația de furnizori ai Curții Regale a României, Austriei și Italiei¹¹.

În vederea alimentării cu energie electrică a palatului s-a încheiat în iunie 1894 o convenție între L. Basset – secretarul particular al regelui Carol I și Alexandre Tassin – directorul Companiei de gaz din București, convenție prin care compania se angaja să livreze curentul electric necesar iluminării Palatului Cotroceni, începând de la 1 noiembrie 1895¹².

După moartea regelui Carol I și urcarea pe tronul României a principelui moștenitor Ferdinand, Palatul Cotroceni a devenit, din octombrie 1914, reședință a noii familii regale, care a început să organizeze administrația Casei Regale, potrivit vederilor sale. Așadar, la cererea reginei Maria, Palatul Cotroceni a cunoscut o serie de intervenții constructive, constând în extinderea unor aripi ale palatului și reamenajarea unor spații prin intervențiile arhitecților Karel Liman, Ion Ernest și Grigore Cerchez. Pentru realizarea acestor transformări, arhitecții au lucrat cu firma

⁵ A.N.I.C., Fond Casa Regală – Regale Ferdinand

⁶ A.N.I.C., Fond Castelul și Palatul – Palatul Cotroceni, dos. 165/1895, f. 27.

⁷ *Ibidem*, f. 28.

⁸ *Ibidem*, f. 1–23.

⁹ *Ibidem*, f. 30.

¹⁰ *Ibidem*, f. 31.

¹¹ *Ibidem*, f. 32.

de construcții și lucrări publice „Pietro Axerio” din București, Calea Plevnei nr. 121, care deținea brevetul de „furnizor al Curții Regale”¹³. Această firmă a asigurat execuția majorității lucrărilor de construcții și reparații atât în interiorul cât și în exteriorul palatului, în perioada 1916–1930, precum și după preluarea acesteia de către succesorul lui Pietro Axerio – fratele său Giovanni Axerio. Astfel, firma Axerio a executat în decembrie 1926 construcția Salonului de vânătoare al regelui Ferdinand, prin transformarea a două saloane, lucrări în valoare totală de 840.141 lei¹⁴.

Alături de firma Axerio, Societatea Anonimă Românească pentru întreprinderi electrotehnice, electrochimice și mecanice „Energia” din București, Calea Victoriei nr. 28, a realizat instalația de electricitate a Salonului de vânătoare, în valoare de 54.900 lei¹⁵, iar „Căldura – Societate în nume colectiv de încălziri centrale, instalațiuni sanitare” din București, str. Antim nr. 22, a realizat încălzirea centrală a Salonului de vânătoare, în valoare totală de 66.800 lei¹⁶.

Revenind la perioada de început a transformărilor solicitate de regina Maria, pentru realizarea instalației de încălzire centrală a palatului, s-a apelat în noiembrie 1918 la firma elvețiană „Sulzer Freres”¹⁷, care avea o sucursală în București, str. Dimitrie A. Sturdza nr. 17, iar pentru lucrări de reparații la instalațiile de canalizare, rezervoare de apă, robinete s-a recurs la următoarele firme și anume: „Gologan și Gaetan”, București, str. Colței nr. 4¹⁸, „B. Schreiber”, București, Calea Griviței nr. 75¹⁹ și „B. Gaiser”, București, Calea Griviței nr. 138²⁰, firmă care deținea și brevetul de furnizor al Curții Regale.

În ceea ce privește lucrările de zugrăveli și vopsitorie s-a apelat la firma „M. Foleanu – întreprindere de lucrări publice”²¹, București, str. Palas nr. 3, care în luna iulie 1922 a executat lucrări de zugrăveală și vopsitorie în ulei și clei la biblioteca Ferdinand, apartamentul regelui Ferdinand și apartamentul reginei Maria. În vederea realizării lucrărilor de tapițerie s-a apelat, începând din 1922 și până în 1930, la „G. Ionescu – tapițer-decorator”, București, str. Alexandru Lahovari, a cărui firmă se ocupa de întreținerea și repararea covoarelor, transperantelor și a plușului de la perdele și draperii²².

Paralel cu construcția palatului a început și amenajarea parcului Palatului Cotroceni. Astfel, s-au făcut trotuare, folosindu-se piatră de Sinaia, s-a turnat pietriș pe alei, s-a pavat curtea bisericii și grajdului și s-a ridicat „florăria”. Este vorba de un număr de sere de flori, care au jucat un rol important în istoria economică a palatului, întrucât se realizau însemnate sume de bani de pe urma vânzării răsadurilor de plante în ghivece și a florilor tăiate. O parte din flori erau furnizate pentru nevoile Casei Regale, iar restul erau vândute diverselor florării din București sau erau comercializate prin magazinele proprii, cum era magazinul din Calea Victoriei. Semințele de flori erau comandate la

¹² *Ibidem*, dos. 168/1903, f. 4–5.

¹³ *Ibidem*, dos. 173/1916, f. 91, 95.

¹⁴ *Ibidem*, dos. 182/1926, f. 102.

¹⁵ *Ibidem*, dos. 183/1927, f. 46.

¹⁶ *Ibidem*, f. 63.

¹⁷ A.N.I.C., Fond Castelc și Palate – Palatul Cotroceni, dos. 175/1919, f. 9.

¹⁸ *Ibidem*, dos. 173/1916, f. 6.

¹⁹ *Ibidem*, f. 7.

²⁰ *Ibidem*, f. 10.

²¹ A.N.I.C., Fond Castelc și Palate – Palatul Cotroceni, dos. 178/1922, f. 54.

²² *Ibidem*, dos. 178/1922, f. 6; dos. 179/1923, f. 40; dos. 180/1924, f. 39; dos. 186/1929.

diverse firme străine – de pildă „Erbst Benary” din Germania, dar și la firme din București, precum: Semințeria „Faraudo – societate în nume colectiv pentru comerțul exploatațiunii și întreprinderilor de horticultură”²³, București, Calea Șerban Vodă nr. 237, Semințeria „Flora – Alois Kaurek”, București, str. Carol nr. 9²⁴ și Semințeria „Pildner”, București, str. Carol nr. 11²⁵.

Legat de aprovizionarea cu alimente a palatului, Administrația Casei Regale apela la o serie de firme, care în timp au devenit furnizori consecvenți și constanți ai palatului. Este vorba despre Franzlăria de lux „Otto Gagel”²⁶, București, str. Puțu cu Apă Rece nr. 40, care furnizau palatului: pâini simple, franzele, cornuri și caizere.

Furnizorul „Gustav Reitz – succesor al lui D.P. Niculescu”²⁸, din București, str. Carol nr. 54, comerciant de coloniale, delicatose, conserve indigene, franceze, engleze, germane și de specialități de la C.H. Knorr livra bucătăriei palatului următoarele produse: muștar, măslina, brânză, untdelemn, boia, schvaitzer, cartofi, parmezan, sardele, macrou, heringi, fasole, castane, alune curățate, nuci, tapioca, vanilie, scorțișoară, smochine, migdale, compot, griș și zahăr cubic. Frații Fritz și Victor Rochus – care aveau o fabrică de mezeli și conserve²⁹, București, str. Tăbăcarilor, asigurau furnizarea mezelurilor și anume: șuncă, crenwurști, cotlet afumat, piept afumat, leberwurst, salam Sibiu, parizer, cârnăciori Praga, Debrețini, schvaizer.

Acestor firme li se alătura „Confiseria Ionescu” care deținea brevetul de furnizor al Curții Regale și magazine în P-ța Sf. Gheorghe, str. Lipscani nr. 81–83 și str. Colței nr. 2–4 și care furniza cofetăriei Palatului Cotroceni, bomboane „Grand maréchal”, fructe confiate, biscuiți și cozonaci. De exemplu, cu prilejul Sfântului Paște din mai 1924, confiseria Ionescu a livrat palatului un număr de 15 cozonaci, în valoare de 1.500 lei³⁰.

Magazinul specializat în vânzări de cafea, ceai, cacao și ciocolată „La pomul de cafea”, furnizor al Curții Regale³¹, București, str. Paris (Doamnei) nr. 20, asigura livrarea cafelei, iar firma „Ioan Nițulescu – Hala de fructe”³² asigura livrarea fructelor precum: cireșe, căpșuni, zmeură.

Din prezentarea acestor firme furnizoare de alimente, se poate vedea modul cum erau organizate mesele regale, ce alimente se serveau la aceste mese, care potrivit spuselor principesei Elena, după căsătoria sa cu principele Carol „erau pline de fast și bogăție și la ele participau întotdeauna alături de familia regală și câțiva membri ai Curții – un aghiotant, o doamnă de onoare, ofițerul de serviciu și o guvernantă precum și numeroși musafiri”³³.

Un alt aspect important l-a reprezentat vestimentația atât a familiei regale cât și a personalului Curții Regale. Pentru furnizarea de noi haine sau repararea celor vechi ale

²³ A.N.I.C., Fond Castele și Palate – Palatul Cotroceni, dos. 184/1928, f. 124.

²⁴ *Ibidem*, dos. 179/1923, f. 33; dos. 188/1930, f. 60; dos. 184/1928, f. 125.

²⁵ *Ibidem*, dos. 188/1930, f. 61.

²⁶ *Ibidem*, dos. 175/1919, f. 14.

²⁷ *Ibidem*, dos. 179/1923, f. 29.

²⁸ *Ibidem*, f. 41.

²⁹ *Ibidem*, dos. 188/1930, f. 78.

³⁰ *Ibidem*, dos. 180/1924, f. 14.

³¹ *Ibidem*, dos. 173/1916, f. 18.

³² *Ibidem*, f. 85.

³³ Arthur Gould Lee, *Elena regina-mamă a României*, București, Editura Humanitas, 2000,

personalului curții, se apela la „Croitoria Cotroceni – Grigore M. Georgescu”³⁴, București, str. Cotroceni nr. 14. Un alt furnizor era „Vasile Georgescu și fiul – succesorul lui Nancu Mincovici”³⁵, Calea Victoriei nr. 83, care avea un magazin cu ordine militare și tot felul de broderii și care deținea și brevetul de furnizor al Curții Regale; fabrica de stofe „Palladino e Pignalosa” din Roma, furnizor al Curții Regale de asemenea, a livrat palatului, țesături din mătase³⁶, iar magazinul „Anna Novak” din București, Calea Victoriei nr. 88 (vis-a-vis de biserica Crețulescu)³⁷, magazin specializat în vânzarea mănușilor și cravatelor a asigurat livrarea mănușilor necesare Administrației Palatului Cotroceni.

În ceea ce privește vestimentația familiei regale (în special a reginei Maria), aceasta era foarte variată, casele de modă la care regina apela fiind: Casa de modă „Esther Meyer”, „La Maison Bear”, „Maison Nouvelle” și „Patou” din Paris și „Ernestine Bouet” din București³⁸ și care livrau reginei rochii de mătase, de lână și mantouri. De exemplu, în aprilie 1930, regina Maria a primit din partea sucursalei de lux a magazinului „Samaritaine” din Paris, invitația de a participa la o vânzare de blănuri și alte articole de îmbrăcăminte ca rochii pentru casino, bluze, costume de plajă, mănuși, pălării, stofe la care au adăugat și lista de prețuri. Pentru repararea bijuteriilor și modificarea unora dintre ele, regina Maria a apelat la firma „Cartier” din Paris³⁹.

Pentru livrarea articolelor de menaj, Administrația Palatului Cotroceni apela la firma „Gospodina – articole de menaj I. Segall”⁴⁰, București, str. Câmpineanu nr. 20, care a livrat Palatului Cotroceni, cu ocazia încoronării: cești de cafea, de lapte, chesele, pahare, lingurițe nichelate, furculițe cu mâner de lemn, storcătoare de lămâie din sticlă, în valoare de 2.740 lei, iar pentru porțelanuri se apela la Societatea Anonimă pentru porțelanuri „Rosenthal”⁴¹.

Un alt furnizor al Palatului Cotroceni a fost „Socec”, care avea cunoscuta librărie de pe Calea Victoriei nr. 31, care deținea brevetul de furnizor al Curții Regale și livra palatului cărți de literatură în diferite limbi, dar și obiecte de papetărie precum: topuri de hârtie, registre, mape, plicuri, cerneală, ace, calendare, penițe, creioane⁴².

De asemenea, dacă în noiembrie 1915, în curtea Palatului Cotroceni s-a înființat un cinematograf, care urma să fie întreținut de Primăria orașului București⁴³, în noiembrie 1929, Fabrica de mobile fine și tâmplărie mecanică „Steriade”, București, str. Ion Creangă nr. 8–10, a livrat palatului un ecran de cinematograf pentru regina Maria⁴⁴, iar Teatru – Cinema Lipscani Palace, str. Lipscani nr. 53, a livrat toate materialele necesare acestui ecran, în valoare de 5.870 lei⁴⁵.

Legat de viața familiei regale la Palatul Cotroceni a fost și momentul când boala regelui Ferdinand a fost diagnosticată ca fiind un cancer inoperabil la intestinul gros, fapt care a determinat începerea tratamentului cu radium, la sfârșitul lunii ianuarie 1927.

³⁴ A.N.I.C., Fond Castele și Palate – Palatul Cotroceni, dos. 173/1916, f. 11.

³⁵ *Ibidem*, p. 37.

³⁶ *Ibidem*, dos. 183/1927, f. 224.

³⁷ *Ibidem*, dos. 173/1916, f. 76.

³⁸ A.N.I.C., Fond Regina Maria, IV, dos. 33/1918–1938, f. 12, 20.

³⁹ *Ibidem*.

⁴⁰ A.N.I.C., Fond Castele și Palate – Palatul Cotroceni, dos. 178/1922, f. 63 și dos. 179/1923, f. 32.

⁴¹ *Ibidem*, dos. 186/1929, f. 67.

⁴² *Ibidem*, dos. 187/1929.

⁴³ *Ibidem*, dos. 172/1915, f. 16.

⁴⁴ *Ibidem*, dos. 186/1929, f. 130.

⁴⁵ *Ibidem*, f. 129.

Pentru livrarea aparatului de radium – necesar tratamentului regelui – s-a apelat la firma „Carol Bünge”, depozit general de instrumente chirurgicale și articole de laborator⁴⁶ din București, str. Brezoianu nr. 4, furnizor al diferitelor clinici, autorități civile și militare. Această firmă a asigurat atât livrarea cât și montarea la palat a aparatului, în valoare de 26.755 lei.

Deoarece Palatul Cotroceni era o reședință foarte importantă în peisajul reședințelor regale, pentru asigurarea atât a clădirilor cât și a mobilierului, Administrația Casei Regale a apelat la Societatea Generală de asigurare „Dacia Română”⁴⁷. De exemplu, în februarie 1930, această societate a asigurat mobilierul din Palatul Cotroceni la o valoare de 10.044.000 lei⁴⁸.

Concluzionând, se poate spune că furnizorii Palatului Regal Cotroceni erau atât cei care dețineau brevetul de furnizor al Curții Regale obținut încă din timpul regelui Carol I, cât și furnizori care nu dețineau (sau care nu solicitaseră brevetul de furnizor al Curții Regale), dar care prin faptul că livrau mărfuri de bună calitate au devenit furnizori consecvenți și constanți ai acesteia. Dacă uneori avea un aspect ușor caritabil, titlul de furnizor al Curții Regale a urmărit promovarea unor specialiști ce prezentau garanții sociale, profesionale și morale; era o recunoaștere oficială a meritelor acestora. Prin acest titlu, regalitatea a încurajat meșteșugurile, producția, serviciile, deținerea lui fiind un bun exemplu de urmat.

Dacă la începutul construcției și funcționării palatului (1895–1900), majoritatea furnizorilor erau străini din străinătate sau firme străine cu sucursale în București, după 1914 în prim planul vieții economice a Capitalei s-au impus în aproape toate domeniile și meșteșugarii și comercianții români (chiar dacă unii dintre ei erau de altă naționalitate).

Cunoașterea acestor furnizori ai Casei Regale în general și ai Palatului Cotroceni în special, implică și cunoașterea unor aspecte de viață cotidiană, legate de modul de amenajare a locuinței, de modul de organizare al meselor regale, modul de alegere a vestimentației și de petrecere a timpului liber.

Curtea Regală a României a sprijinit (uneori în condiții nu foarte ușoare) pe toți acești comercianți, industriași și ofertanți de servicii, fapt care a dus la creșterea calității produselor și a serviciilor, acestea aliniindu-se exigențelor europene ale vremii.

SUMMARY

Providers of the Cotroceni Royal Palace (1895–1930)

The Cotroceni royal palace has known several stages: it was a voivodal residence, a princely palace and then a royal palace. In 1893, the Romanian state has allocated a credit of 1.700.000 lei for the building of a palace to be used by Prince Ferdinand, as a permanent residence.

The certificates of royal providers were first given by King Carol Ist, to reputed handicraftsmen, manufacturers, tradesmen.

⁴⁶ *Ibidem*, dos. 183/1927, f. 11.

⁴⁷ *Ibidem*, dos. 173/1927, f. 8–9.

⁴⁸ *Ibidem*, dos. 188/1930, f. 30.